

Sport met grenzen: beleidsinitiatieven

Aanpakken van lichamelijk en seksueel
grensoverschrijdend gedrag in de sport

Colofon

'Sport met grenzen: Beleidsinitiatieven - Aanpakken van lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport' is een brochure die sportorganisaties op weg helpt om binnen hun organisatie op een laagdrempelige manier aan de slag te gaan met 'lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag'. De brochure is gebaseerd op het 'Raamwerk Lichamelijke en Seksuele Integriteit en Beleid in de Sport', een product van Sensoa en Child Focus in samenwerking met de sportsector.

Auteurs

Lore Vandevivere (Internationaal Centrum voor Ethiek in de Sport (ICES))

Sophie Cools (Vlaamse Sportfederatie / ICES)

Jord Vandenhoudt (Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media (CJSM))

Erika Frans (Sensoa)

Tine Vertommen (Universiteit Antwerpen / ICES)

Kristine De Martelaer (Vrije Universiteit Brussel / ICES)

Astrid De Bruycker (Child Focus)

Tine Sleurs (Vlaamse Trainersschool)

Arne Aerts (ICES)

Met dank aan

Lieve Claes, Koen Termont, Lien Vanbelle, Gretl Vandamme en Sonia Vanden Broeck

Eindredactie

Lore Vandevivere (ICES)

Verantwoordelijke Uitgever

Kristine De Martelaer, voorzitter ICES vzw, Waterkluiskaai 16, 9040 Sint-Amandsberg
www.ethicsandsport.com - info@ethicsandsport.com

Vormgeving

Grace Hellinckx (Vlaamse Sportfederatie)

Druk

Nevelland Graphics c.v.b.a. - s.o

1^e druk februari 2012 | 2^e druk & herziening december 2014

Bij verwijzing naar en gebruik van deze tekst dient de bron correct vermeld te worden.

Vlaamse
overheid

Vlaamse
Trainersschool

Inleiding

8

Waarom deze beleidsinitiatieven? - Visie

8

Verantwoordelijke ethiek

9

Wat staat jou te doen?

10

Overzicht

11

1. Wegwijzer

12

2. Gedragscode en intern reglement

15

3. Sportbegeleiders: aanwerving en omkadering

23

4. Vlaggensysteem	26
5. Aanspreekpersoon integriteit (API)	30
6. Reactieplan	32
7. Actieplan voor een beleid	39

Bijlagen 46

A. Voorbeeldteksten	46
B. Wat is seksueel grensoverschrijdend gedrag?	48
C. Beroepsgeheim, discretieplicht en aangifteplicht binnen de sportclub	50

Inleiding

Beste sportbegeleider of clubbestuurder

Een heleboel kinderen en jongeren beleven dankzij jou elke dag fijne sportmomenten. Dat gebeurt natuurlijk het liefst op een veilige manier. Een belangrijk aspect daarbij is de lichamelijke en seksuele integriteit, het recht van elk mens - en dus ook elk kind - om niet te worden beschadigd op lichamelijk of seksueel vlak.

Uit recent (2014) grootschalig onderzoek blijkt dat 17% van de bevroegde volwassenen in hun kindertijd en jeugd minstens één ervaring had met seksueel grensoverschrijdend gedrag in een sportomgeving. De kans dat ook jouw sportorganisatie vroeg of laat wordt geconfronteerd met signalen of vermoedens van ongepast lichamelijk of seksueel gedrag is dus reëel. Wie er pas bij stilstaat als er een concreet probleem is, zal misschien niet op de juiste manier reageren. Daarenboven is voorkomen beter dan genezen. Deze brochure voorziet zeven concrete initiatieven om lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag preventief en reactief aan te pakken.

Waarom deze beleidsinitiatieven? - Visie

Als sportbegeleiders moeten we de minderjarigen een **omgeving** aanbieden waarin ze **leren omgaan met elkaar en zich kunnen ontplooien**. Kinderen en jongeren ontwikkelen zich immers ook op seksueel vlak en als volwassenen worden wij geacht ervoor te zorgen dat ze dat op een gezonde manier kunnen doen. We zijn dat eerst en vooral aan de kinderen en jongeren verplicht, omdat hun welzijn elk ander belang overstijgt. Verder zijn we dat verplicht aan de ouders, die hun kroost aan onze zorgen toevertrouwen. Maar we zijn als sportclub ook aan onze eigen status verplicht dat we alles doen wat haalbaar is om de lichamelijke en seksuele integriteit van onze jonge sporters te beschermen. Op die manier kan de sportclub een veilige, gezonde haven zijn voor de volwassenen van morgen.

In 2014 werd een grootschalig onderzoek uitgevoerd bij 2044 Vlaamse volwassenen tussen 18 en 50 jaar (Universiteit Antwerpen). Uit de resultaten bleek dat **17%** van hen op minstens één ervaring rapporteerde van **seksueel grensoverschrijdend gedrag** in een sportomgeving voor de leeftijd van 18 jaar. De meest gerapporteerde ervaringen zijn dat men nagefloten of nageroepen werd, er over de sporter

seksistische grappen of seksueel getinte opmerkingen gemaakt werden, en dat de sporter ongewenst aangeraakt of betast werd. Wanneer we kijken naar de ernst van de meegemaakte ervaringen zien we dat 2% van de respondenten enkel **mild**, 8% **matig** en 7% slachtoffer werd van **ernstig** seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Het onderzoek leert ons verder dat **plegers** van seksueel grensoverschrijdend gedrag in een sportomgeving zeker niet enkel begeleiders zijn. **Medesporters** (dus leeftijdsgenoten), andere volwassenen in de club en zelfs supporters of publiek worden vaker aangeduid als pleger. Verder werd bevestigd dat jonge sporters die op internationaal niveau sporten, allochtone, andersvalide en holebi sporters meer geconfronteerd worden met seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Wat we duidelijk terugvinden in elk onderzoek is dat seksueel grensoverschrijdend gedrag voorkomt in **alle sporten** en op **elk niveau**, en dat er zowel **vrouwelijke** als **mannelijke slachtoffers** en **plegers** zijn. Toch denken veel sportorganisaties dat seksueel grensoverschrijdend gedrag in hun omgeving niet voorkomt. Veel sportclubs weten niet hoe ze moeten omgaan met seksualiteit en ongewenst seksueel gedrag, en nemen daarom geen actie.

Verantwoordelijke ethiek

In een sportclub zijn er heel wat mogelijkheden om een veilig, ethisch verantwoord en positief klimaat te creëren. Het is belangrijk dat dit gecoördineerd gebeurt. Daarom is het aan te raden deze taken te bundelen en de bevoegdheid te geven aan één persoon of meerdere personen (bestuurslid, jeugdsportcoördinator...). Zo kan een verantwoordelijke voor ethiek zorgen voor:

- Het opstellen en verspreiden van een gedragscode
- Het benoemen en bekendmaken van een aanspreekpersoon integriteit (API)
- Het stimuleren van maatregelen voor een beter kwaliteits-, preventie- en reactiebeleid
- Het opzetten van acties rond fair play, solidariteit, respect, inclusie...
- Het uitleggen van het vlaggensysteem aan verschillende doelgroepen

Wat staat jou te doen?

Deze brochure bevat een opsomming van wat clubs kunnen doen op het vlak van lichamelijke en seksuele integriteit. Sommige acties en initiatieven zijn **laagdrempelig en vragen weinig tijd**, andere vragen meer werk. Elke club met jeugdleden zou minstens de **wegwijzer** (1) moeten kennen en verspreiden onder de bestuurders en begeleiders. Vervolgens is een **gedragscode** opstellen (of uitbreiden) met concrete regels over de bescherming van de lichamelijke en seksuele integriteit en het aanpassen van het intern reglement een belangrijke basis (2). Een derde minimale voorwaarde is het aanwerven goede sportbegeleiders en hen een degelijke omkadering bieden (3).

Clubs die iets meer willen doen, raden we aan om zich vertrouwd te maken met het **vlaggensysteem** (4). Dat reikt concrete criteria aan waarmee je de vaak delicate situaties van (mogelijk) seksueel grensoverschrijdend gedrag beter kunt inschatten en aanpakken. Het is ook sterk aan te bevelen om binnen de club iemand te benoemen tot **aanspreekpunt integriteit** (5) en het **reactieplan** te kunnen toepassen bij een vermoeden, onthulling of vaststelling van seksueel grensoverschrijdend gedrag (6).

Clubs die het grondig willen aanpakken, verankeren hun beleid in een **op maat gesneden actieplan** voor de bescherming van de lichamelijke en seksuele integriteit van jonge sporters (7).

Wat je onderneemt, zal afhangen van je mogelijkheden als club. Als je maar iets onderneemt. Onze jonge sporters verdienen het.

Veel succes!

Overzicht

Communiceer wat je onderneemt als club. Je vindt daarvoor enkele voorbeeldtekstjes in bijlage A. Onderstaand overzicht geeft je als het ware een stappenplan om met lichamelijke en seksuele integriteit aan de slag te gaan. Let er op dat elk initiatief past binnen de **visie** van je sportclub. Of vul de visie van je club aan door het thema lichamelijke en seksuele integriteit er in op te nemen.

Mijn club wil basis-inspanningen leveren

- (1) Wegwijzer
- (2) Gedragscode en intern reglement
- (3) Sportbegeleiders: aanwerving en omkadering

Mijn club wil iets meer doen

- (4) Het vlaggensysteem
- (5) Een aanspreekpersoon integriteit
- (6) Het reactieplan

Mijn club wil dit thema volwaardig uitbouwen

- (7) Een actieplan

Wegwijzer

Als sportclub is het belangrijk om te weten welke mensen en organisaties buiten de club jou kunnen helpen als je informatie, advies of opleiding nodig hebt. Dat kan het verschil maken als je club geconfronteerd wordt met seksueel misbruik of een andere vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Als je niet weet wanneer gedrag oké is, en wanneer gedrag seksueel grensoverschrijdend is, bekijk dan zeker eens bijlage B of bestel het vlaggensysteem (zie 4. Vlaggensysteem).

Deze wegwijzer geeft een overzicht van enkele instanties waarop je een beroep kunt doen. Vul deze lijst aan met de contactgegevens van de mensen en diensten in jouw buurt: de plaatselijke ombudspersoon, sportdienst of sportfederatie, arts, lokale politie... Probeer spoedig kennis te maken met deze personen en organisaties, dat maakt het contact veel gemakkelijker in het geval van een incident.

	Advies/informatie bij vermoeden of incident	Hulpverlening	Melding	Opleiding
Federatie/sportdienst	x			
Hulplijn 1712	x	x	x	
Huisarts/sportarts	x	x		
Politie			x	
Child Focus	x			
Sensoa				x
ICES				x
Vul hier eventueel nog andere interessante diensten/personen in, zoals de ombudspersoon van jouw gemeente, contactpersoon binnen sportdienst of sportfederatie, gegevens van de wijkagent...				

Hulplijn 1712

Net als elke burger kunnen ouders van jonge sporters, de sporter zelf, trainers of bestuursleden gratis en anoniem de hulplijn 'geweld, misbruik en kindermishandeling' bereiken op het telefoonnummer 1712 of mailen via een voorziene template op de website. Het hulplijn 1712 luistert naar het verhaal van de beller, bekijkt samen de mogelijkheden, helpt zoeken naar de juiste informatie, tracht risico's in te schatten, toont de weg in de wereld van justitie en hulpverlening en verwijst eventueel door.

www.1712.be

1712

Huisarts

De huisarts van een slachtoffer of pleger (of de arts waarmee de sportclub samenwerkt) kan een goed aanspreekpunt zijn voor advies in verband met seksueel grensoverschrijdend gedrag of voor (medische) hulpverlening. De arts zal indien nodig doorverwijzen naar meer gespecialiseerde hulp.

Politie

Bij de lokale politie kun je seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel misbruik aangeven of een klacht in dat verband indienen. De politie kan je advies geven over verdere stappen. Zet in de wegwijzer van je club de contactgegevens van de specifieke politiedienst of persoon met wie het best contact wordt opgenomen bij een incident.

www.lokalepolitie.be

101
(politie)

112
(Europees
noodnummer)

Child Focus

Child Focus is de stichting voor vermiste en seksueel uitgebuite kinderen en is zeven dagen per week de klok rond bereikbaar voor vragen en meldingen in verband met seksueel misbruik van minderjarigen. Child Focus geeft de melder telefonische crisisondersteuning en verwijst door naar de meest geschikte vorm van bijstand binnen de hulpverlening, politie of justitie. Child Focus beheert ook het online bur-

gerlijk meldpunt voor beelden van seksueel misbruik van minderjarigen (kinderpornografie) en heeft een aparte hulplijn over veilig internet.

www.childfocus.be

116000

Sensoa

Sensoa ondersteunt organisaties bij de seksuele en relationele vorming van kinderen en jongeren. Dat gebeurt aan de hand van websites, brochures, educatief materiaal en vorming. Preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag is een belangrijk thema in de opleidingen.

www.sensoa.be

Internationaal Centrum Ethiek in de Sport (ICES)

Het Internationaal Centrum Ethiek in de Sport (ICES) **ondersteunt, informeert en stimuleert** de Vlaamse sportsector om actief te investeren in ethische waarden en normen die belangrijk zijn bij een kwaliteitsvolle sportbeoefening. Dit doet ICES door kennis en informatie te verzamelen, instrumenten te ontwikkelen, ondersteuning en vorming te geven aan diverse sportorganisaties. ICES ondersteunt en begeleidt de sportsector in preventie en vorming rond het thema lichamelijke en seksuele integriteit. ICES is er voor de sportclubs. Heb je een algemene vraag, dan kan ICES je vast en zeker verder helpen.

www.ethicsandsport.com
www.sportmetgrenzen.be

2

Gedragscode en intern reglement

1. Gedragscode

Wat?

.....

Een goede gedragscode is de eerste stap om seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen. Daarin staan duidelijke gedragsregels voor de diverse doelgroepen: begeleiders, trainers, sporters, ouders, supporters, bestuurders... Zo'n gedragscode bevat in de meeste clubs nog andere thema's dan lichamelijke en seksuele integriteit, en dat is goed. Seksueel grensoverschrijdend gedrag is immers net zo ongepast is als pesten, discriminatie, te laat komen op training of andere vormen van gebrek aan respect, en dus kan het helpen om gedragsregels over die verschillende aangelegenheden samen bekend te maken.

Heeft jouw club al een gedragscode? Check dan of er aspecten rond lichamelijke en seksuele integriteit in opgenomen zijn. Eens de gedragscode is opgesteld, is het belangrijk dat iedereen in de club ze kent. Zet ze dus op je website, in een mail, op een poster, in de onthaalbrochure...

TIP

- Op de site van ICES vind je voorbeelden van gedragscodes. www.ethicsandsport.com
- Misschien heeft jouw federatie of sportdienst wel al een uitgewerkte gedragscode!

Leidraad opmaken gedragscode

.....

Stap 1

Maak een lijst van aandachtspunten.

Stap 2

Ga per punt na of de club daarover al gedragsregels heeft. Dat kunnen ook ongeschreven regels zijn. Als er twijfel is over een gedragsregel, dan is deze niet duidelijk en wordt hij weer een aandachtspunt. Let

op: voor diverse groepen in de club kunnen andere gedragsregels gelden. Als er onduidelijkheid is op wie een gedragsregel van toepassing is, maak dat dan duidelijk.

Stap 3

Beoordeel de huidige gedragsregels, pas ze aan als dat nodig is en stel voor nog niet uitgeschreven aandachtspunten nieuwe gedragsregels op.

Stap 4

Bespreek de aangepaste of nieuwe gedragsregels met de groepen op wie ze van toepassing zijn (trainers, sporters, ...).

Stap 5

Plaats alle gedragsregels in een logische volgorde zodat het geheel een echte gedragscode wordt en verspreid de code in de club. Neem ze mee op in het kennismakingsgesprek (zie verder) met nieuwe begeleiders.

Onderwerp	Bestaat er al een gedragsregel? (expliciet of impliciet)		Is de bestaande gedragsregel goed? Moet hij gewijzigd worden?	(Nieuwe) gedragsregel
	Voor sporters	Voor begeleiders		
Lichamelijk contact				
Privacy/Toezicht/Toegang kleedkamers				
Respect en verantwoordelijkheid voor de sporters (kindvriendelijk klimaat, spel/speelgelegenheid, machtsmisbruik...)				
Welbevinden van de sporter/positief zelfbeeld (taalgebruik van de trainer, positief coachen...)				
Stiptheid				
Respect voor zichzelf				
Respect voor de ander (fair play, pesten, scheidsrechter...)				
Respect voor de omgeving (orde en netheid...)				

Onderwerp	Bestaat er al een gedragsregel? (expliciet of impliciet)		Is de bestaande gedragsregel goed? Moet hij gewijzigd worden?	(Nieuwe) gedragsregel
	Voor sporters	Voor begeleiders		
Gezond sporten (blessures, hygiëne, alcohol, drugs en roken, voeding...)				
Begroetingen				
Kledij				
Stages en toernooien				
GSM-gebruik				
Belang van studies				
Problemen, meldingen				

Voorbeelden van gedragsregels

Algemeen

- Zorg voor een omgeving en sfeer waarbinnen de sporter zich veilig voelt.

Hiërarchische verhouding

- Onthoud je van elke vorm van (macht)misbruik tegenover de jonge sporter, zowel fysiek als verbaal.
- Brutaliteit, geweld en dwang zijn altijd en overal uit den boze. Sportieve noodzaak kan nooit worden ingeroepen ter verantwoording van dwang of geweld.
- Besef dat volwassenen door hun leeftijd een machtsverhouding hebben tot jonge sporters, die daardoor geremd kunnen zijn om te praten over hun gevoelens, angsten of andere delicate aangelegenheden.
- Indien een volwassen sportbegeleider en minderjarige sporter met een acceptabel leeftijdsverschil een relatie hebben, wordt gekeken naar mogelijkheden om de hiërarchische verhouding te verbreken door bijvoorbeeld te wisselen van trainersgroep.

Privacy/omkleedruimten

- Ga altijd respectvol om met de jonge sporter en met de ruimte waarin die zich bevindt.
- Respecteer het recht op privacy, met name in de toiletten, kleedkamers en douches en in de slaapkamers.
- Respecteer de regels in verband met omkleden, douchen en naaktheid.
- Dwing een minderjarige sporter nooit tot naaktheid.

Opmerkingen met betrekking tot lichamelijke en seksuele integriteit

- Maak geen seksueel getinte opmerkingen of grapjes als minderjarigen in de buurt zijn.
- Gebruik geen kwetsende of seksuele opmerkingen over lichamelijke kenmerken van jonge sporters.
- Vermijd discriminatie en spottende opmerkingen in verband met seksuele voorkeuren.

Aanrakingen

- Raak minderjarige sporters niet vaker aan dan nodig, kondig de aanraking aan en ga na of de aanrakingen wel geapprecieerd worden. Beperk je tot sportgerelateerde aanrakingen (instructie, feedback of veiligheid), of om emotie en medeleven te tonen (vreugde, troost, bemoediging...).
- Vermijd te allen tijde aanraking van de schaamstreek, borsten en andere beladen of gevoelige zones zoals het achterwerk, het gezicht, de haren, binnenkant dijen... Vermijd alle aanrakingen, gebaren, opmerkingen of daden die verkeerd kunnen worden begrepen omdat ze dubbelzinnig, amoureuus of seksueel getint zijn.
- Een zoen of knuffel kan, maar seksuele handelingen horen niet thuis in een sportomgeving.
- Volwassenen mogen niet ingaan op intieme signalen van minderjarigen.

Panathlonverklaring - Rechten van het kind in de sport

Met het tekenen van de Verklaring onderschrijf je formeel het 'Panathloncharter over de Rechten van het Kind in de Sport'. Alle kinderen hebben het recht sport te beoefenen, zich te vermaken en te spelen, in een gezonde omgeving te leven, waardig behandeld te worden, getraind en begeleid te worden door competente mensen, deel te nemen aan training die aangepast is aan hun leeftijd, individueel ritme en mogelijkheden, zich te meten met kinderen van hetzelfde niveau in een aangepaste competitie, in veilige omstandigheden aan sport te doen, te rusten, de kans te krijgen kampioen te worden, of het niet te worden.

www.sportopjongerenmaat.be

Op deze website vind je informatie over de Panathlonverklaring, hoe je ze kan ondertekenen en wat je kan doen om de verklaring in de praktijk te brengen.

2. Intern reglement

Als de club in aanraking komt met ernstig seksueel misbruik kan het raadzaam zijn om onmiddellijk maatregelen te nemen om mogelijke toekomstige slachtoffers te vermijden en om wat ademruimte te creëren om na te gaan wat het probleem is. Het is aan te raden om hier doordacht te werk te gaan via het reactieplan (zie punt 6). Direct uitsluiten van een toegetreden lid van een club is meestal niet aan te raden. Het is beter om een persoon te schorsen tot er duidelijkheid is over de zaak. Om juridisch correcte stappen te kunnen ondernemen in het schorsen of uitsluiten is het aan te raden dit proactief in het intern of huishoudelijk reglement en de statuten (indien de sportclub een vzw is) op te nemen. Daarbij is het aangeraden om zowel het intern of huishoudelijk reglement en de statuten te publiceren op de website of op een andere manier kenbaar te maken bij je toegetreden leden.

Tekst op te nemen in het intern of huishoudelijk reglement en statuten aangaande schorsing en uitsluiting van een toegetreden lid.

Het is elk toegetreden lid absoluut verboden om enige handeling te stellen van psychisch, fysiek of seksueel grensoverschrijdend gedrag jegens andere toegetreden leden.

Een toegetreden lid kan worden uitgesloten door de Raad van Bestuur en met een gewone meerderheid van de aanwezige en/of vertegenwoordigde stemmen.

In afwachting van de beslissing omtrent de uitsluiting van een toegetreden lid, kan de Raad van Bestuur het lidmaatschap schorsen van de persoon (a) die de verplichtingen, opgelegd aan toegetreden leden, op ernstige wijze schaadt (b) die, ondanks schriftelijke aanmaning, in gebreke blijft zijn financiële en/of administratieve verplichtingen tegenover de vereniging na te komen; (c) waarvan er ernstige vermoedens zijn dat hij zich schuldig gemaakt heeft aan strafbare feiten of feiten die het algemeen belang van de leden of de club schaden.

De schorsing zal per aangetekende brief worden meegedeeld aan het betrokken lid met de nodige discretie en met respect van het vermoeden van onschuld. De schorsing moet binnen een redelijke termijn opgeheven worden waarbij de Raad van Bestuur binnen redelijke termijn moet bijeenkomen om over de uitsluiting te beslissen.

In geval van schorsing van een toegetreden lid wegens ernstige vermoedens van strafrechtelijke inbreuken, tegen dit lid ingediende strafklachten, tegen dit lid lopende klachten met burgerlijke partijstelling, lopende strafrechtelijke onderzoeken...; kan deze schorsing worden aangehouden tot er door de bevoegde gerechtelijke instanties een definitieve beslissing genomen werd, bv. een seponering, buitenvervolginstelling, veroordeling. Binnen een redelijke termijn na kennisname van deze definitieve beslissing dient de Raad van Bestuur vervolgens bijeen te komen om over de uitsluiting te beslissen.

Zoals hierboven vermeld mag een schorsing niet eeuwig blijven duren, en moet binnen een redelijke termijn overgegaan worden tot beslissing over uitsluiting. Een club kan ervoor kiezen een concrete termijn in de statuten op te nemen van bijvoorbeeld zes weken.

Let op!

Voor werkende leden van een vzw (=leden van de algemene vergadering, effectieve of vaste leden) gelden andere regels dan voor toegetreden leden (=mensen die zich bij de vereniging aansluiten om te kunnen deelnemen aan de activiteiten die de vzw organiseert). Rechten en plichten van werkende leden wordt bepaald door de vzw-wetgeving en de statuten. Een werkend lid kan slechts worden **uitgesloten** door de Algemene Vergadering en met een meerderheid van twee derde van de aanwezige of vertegenwoordigde stemmen. Om een werkend lid te kunnen **schorsen** dient dit specifiek in de statuten opgenomen te worden en kan je daarvoor de algemene vergadering of indien gewenst de Raad van Bestuur voor bevoegd maken. Uiteraard is het ook voor elk werkend lid absoluut verboden om enige handeling te stellen van psychisch, fysiek of seksueel grensoverschrijdend gedrag jegens andere toegetreden of werkende leden.

3

Sportbegeleiders: aanwerving en omkadering

In een sportclub nemen heel wat mensen taken op zich, zowel op het vlak van begeleiding van sporters als op het vlak van materiële en financiële ondersteuning. Hoewel sportorganisaties vaak al blij zijn dat ze vrijwillige medewerkers vinden, is het belangrijk om die medewerkers goed te kiezen en hen te begeleiden in hun rol. Je hoeft niet onmiddellijk te denken dat je te maken hebt met een plegger van seksueel grensoverschrijdend gedrag als een nieuwe medewerker zich aanmeldt, maar het is bekend dat pleggers situaties opzoeken waarin gemakkelijk contact gelegd kan worden met jongeren. Daarbij maken ze gebruik van de welwillendheid en het vertrouwen binnen een vereniging en de context van vrijwilligerswerk. Het is dus raadzaam om op je hoede te zijn.

Als club is het belangrijk om te weten wie als sportbegeleider actief is in je club, en welke achtergrond men heeft. We zetten hier de voorbeelden van te nemen acties op het vlak van werving en omkadering van medewerkers op een rij. Elke stap in het proces kan een beperkte of uitgebreide invulling krijgen, afhankelijk van de specifieke situatie in jouw club.

1. Profiel bepalen van sportbegeleiders en medewerkers

Goede sportbegeleiders moeten naast kennis van de sport en het goed didactisch opbouwen van de trainingen ook over andere vaardigheden beschikken. Naast de sporttechnische kant is er ook een menselijke en opvoedende waarde aan sport. Het is goed indien sportbegeleiders pestgedrag kunnen detecteren, gepast kunnen reageren op vragen rond lichamelijke en seksuele integriteit, een goede groeps sfeer creëren... Zelf moeten ze zich naar de maatschappelijke normen rond privacy en intimiteit gedragen. Geef als sportorganisatie ook aandacht aan dit tweede aspect bij het aanwerven en omkaderen van (nieuwe) sportbegeleiders.

2. Kennismakingsgesprek

Het is een goed idee om als sportorganisatie een kennismakingsgesprek te voeren met nieuwe vrijwilligers. Hiermee geef je blijk van waardering voor de inzet van vrijwilligers en toon je dat je de integriteit van jonge sporters ernstig neemt. Vraag in het gesprek naar de motivatie van de vrijwilliger om met

kinderen te werken, naar zijn ervaring en zijn manier van werken. Dit kan ook informeel gebeuren, zorg ervoor dat het gesprek aangenaam en leerrijk is voor beide partijen.

3. Referenties checken

Indien het gaat om een kandidaat-medewerker die nog niet binnen de club actief was, kan je contact opnemen met verenigingen waarin de vrijwilliger eerder actief was. Vraag hierbij naar mensen die direct met de nieuwe vrijwilliger hebben samengewerkt en ga na hoe die samenwerking verliep.

Als kandidaat-medewerkers in contact zullen komen met minderjarigen, kan je hen vragen 'een uittreksel uit het strafregister, model 2' voor te leggen. Zij kunnen dit document aanvragen bij de diensten van hun gemeente en vervolgens voorleggen aan de sportorganisatie. Hiermee sluit je uit dat je medewerkers aanwerft die in het verleden veroordeeld zijn voor seksuele misdrijven ten aanzien van minderjarigen.

4. Gedragscode ondertekenen

Het laten ondertekenen van een gedragscode kan men beschouwen als het bewaken van gestelde regels, het hebben van 'een stok achter de deur', maar het kan ook een uiting zijn van clubvisie en voorbeeldgedrag. Het tweede geval is een positievere benadering waarbij het bestaan van een gedragscode dan een middel is om aan de buitenwereld te laten zien dat er aandacht is voor het bewaken van de lichamelijke en seksuele integriteit in de club. Daarnaast kunnen ook andere pedagogische aspecten van voorbeeldgedrag een plaats krijgen in de gedragscode. Een formele ondertekening bij de aanwerving, kan een eerste stap zijn in het begeleidingsproces van medewerkers.

5. Medewerkers en sportbegeleiders opvolgen

Na het ondertekenen van de gedragscode stopt het engagement niet, niet voor de medewerker en niet voor de club. Het start dan pas. Medewerkers hebben nood aan opvolging en ondersteuning in de club. Dit geldt niet enkel voor integriteit, maar in het algemeen. Dat kan je doen door een informatiebrochure te voorzien, een peter/meterschap te organiseren, het samenwerken met een duo-partner, het inlopen bij een ervaren trainer... Er zijn heel wat mogelijkheden om de medewerkers een kwaliteitsvolle omkadering te bieden. Ook hier zal de invulling afhankelijk zijn van de keuzes die de club maakt. Met een goede ondersteuning voorkom je in ieder geval een uitval van vrijwilligers en krijg je zicht op het gedrag dat ze stellen ten aanzien van anderen in de club. Het vooropgestelde profiel en de gedragscode gebruik je daarbij als maatstaf om het handelen van de medewerkers te toetsen.

Vlaggensysteem

Wat is het vlaggensysteem?

'Sport met grenzen: Vlaggensysteem' is een handig instrument voor sportclubbestuurders, sportbegeleiders en sporters om bewust om te leren gaan met lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport. Aan de hand van zes criteria leer je lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag correct inschatten. Zo kan je een situatie beoordelen met een groene, gele, rode of zwarte vlag. De kleur geeft aan hoe je gepast kan reageren. Het Vlaggensysteem wil je een houvast bieden om op een begripvolle, maar tegelijk rationele en consequente manier te reageren aan de hand van een duidelijke methode.

'Sport met grenzen: Vlaggensysteem' bestaat uit twee delen. In de handleiding wordt de theorie van het Vlaggensysteem uitgelegd en krijg je nuttige achtergrondinformatie over lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag in een sportcontext. Verder bestaat het pakket uit 30 steekkaarten met tekeningen en uitleg over situaties die zich kunnen voordoen. Door hiermee aan de slag te gaan, leer je de theorie toepassen. Dit helpt je wanneer je zelf geconfronteerd wordt met een lichamelijk of seksueel grensoverschrijdende situatie. Per situatie leggen we linken met de zeven beleidsinitiatieven van deze brochure (**Sport met grenzen: beleidsinitiatieven**).

Waarom het vlaggensysteem gebruiken?

Veel mensen praten niet gemakkelijk over seksualiteit en als ze er over praten is dat vaak vanuit een persoonlijke, subjectieve overtuiging of waardenschaal. Emoties, overschatting of onderschatting zijn gevaren die om de hoek loeren. Dat kan nadelig zijn voor de betrokkenen bij een vermoeden of vaststelling van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Soms vinden mensen ook niet de juiste woorden of durven ze de dingen niet bij hun naam te noemen.

Daarnaast kan je de cases van het Vlaggensysteem ook gebruiken om na te denken over je eigen clubwerking. Ga per case na of er afspraken gemaakt zijn, hoe er in jouw club moet gereageerd worden, welke mensen er op de hoogte moeten gebracht worden... Per case vind je op de achterkant linken met de zeven beleidsinitiatieven van deze brochure die je als club kan nemen om de situatie te voorkomen of als het zich toch heeft voorgedaan er goed op te reageren.

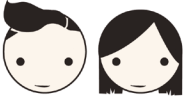
TIP

Leg enkele steekkaarten voor op een raad van bestuur of trainersoverleg!

Waar kan je het vinden?

Op deze website kan je 'Sport met grenzen: Vlaggensysteem' bestellen of je inschrijven voor een vorming. www.sportmetgrenzen.be

15 TOT 17 JAAR

Een groep jongens (16) vliegt elkaar in de armen na een doelpunt.

©Sensoa

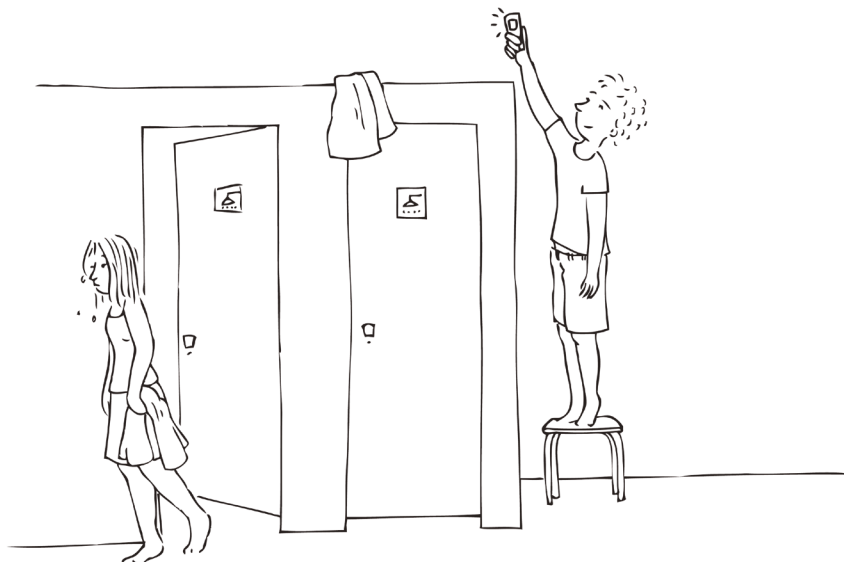
Een voetballer (16 jaar) scoort een prachtig doelpunt, waarna zijn ploegmaat hem in de armen vliegt. De hele ploeg viert dit mee op een uitbundige, lichamelijke manier (knuffel, op de grond gooien...). Sommige "supporters" kunnen daar niet tegen en roepen "vuile homo's".

SITUATIE
30

12 TOT 14 JAAR

Een jongen (13) maakt een foto van de meisjes onder de douche en stuurt die naar zijn vrienden.

©Sensoo

Na training met een gemengde groep van 13-jarigen neemt een jongen met zijn gsm foto's van de meisjes die op dat moment aan het douchen zijn. Hij stuurt ze door naar de rest van zijn leeftijdsgroep. Wanneer de meisjes het ontdekken, zijn ze er helemaal ondersteboven van.

**SITUATIE
25**

Aanspreekpersoon integriteit (API)

We pleiten er voor om iemand in de club te benoemen tot aanspreekpersoon integriteit (API). Bij de API kunnen jonge sporters, ouders, trainers, begeleiders of andere betrokkenen uit de club terecht met een vraag, vermoeden of klacht over (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. De API is iemand die discreet kan handelen en onafhankelijk kan werken. Hij of zij is gemakkelijk bereikbaar voor iedereen in de club. Het is geen machtsfiguur maar iemand die door velen gerespecteerd wordt omwille van eigenschappen als inlevingsvermogen, goed kunnen luisteren, onafhankelijkheid, integer kunnen handelen... De API kent de gedragscode en reglementen, het reactieplan en de wegwijzer. Professionele ervaring of specifieke opleiding hoeven niet omdat de API een beroep kan doen op experts indien nodig. Zijn/haar taken bestaan uit:

- **Aanspreekpunt en eerste opvang**

De API luistert naar het verhaal of de vraag van de melder, vormt zich een beeld van de situatie en geeft vervolgens informatie en advies, of verwijst door. Iedereen in de club moet weten wie de API is, hoe ze de API kunnen bereiken en met welke vragen of boodschappen ze bij de API kunnen aankloppen.

- **Coördinatie van de interne procedure en doorverwijzing**

De API neemt elke vraag of melding serieus. De API zal zich een beeld vormen van de situatie, maar bij vermoedens of aanwijzingen van ernstig grensoverschrijdend gedrag is het niet de taak van de API om zelf hulp te verlenen of op onderzoek uit te gaan. Voor professionele ondersteuning, hulpverlening of melding, verwijst de API door naar deskundigen (hulpverlening, politie en justitie...). Hierbij kan de API voor elke situatie van heel klein tot moeilijke of ernstige advies vragen bij de hulplijn 1712. De API zorgt ervoor dat de interne procedures (zoals het reactieplan) gevolgd worden.

- **Preventie en ondersteuning**

De API zorgt samen met het bestuur voor de bekendheid van de functie binnen de sportclub, voor de bewustmaking van de gedragsregels en/of vorming voor begeleiders. De API blijft op de hoogte van en geeft informatie en advies door aan het bestuur over lichamelijke en seksuele integriteit.

Welke rol de API verder heeft in de club is niet belangrijk. De API kan een trainer of een begeleider, een ouder, een vrijwilliger zijn. Belangrijk is dat de API beantwoordt aan het profiel dat hierboven is geschetst, dat de API een duidelijke opdracht van het bestuur heeft om deze taak in te vullen en het vertrouwen krijgt om, al dan niet na overleg met dat bestuur, correct te reageren op de vragen of meldingen waarmee hij of zij wordt geconfronteerd. Sommige gevallen kan de API allicht zelfstandig afhandelen. In andere gevallen zal de API het bestuur of de voorzitter op de hoogte brengen, bijvoorbeeld indien een schorsing gewenst is. In nog andere gevallen kan de API ook rechtstreeks doorverwijzen naar deskundige hulp buiten de club, waaronder hulplijn 1712 en/of de politie. De belangrijkste twee kwaliteiten van de API zijn: kunnen luisteren en kunnen inschatten wanneer overleg met het bestuur of doorverwijzing naar externe hulp of naar de politie noodzakelijk is.

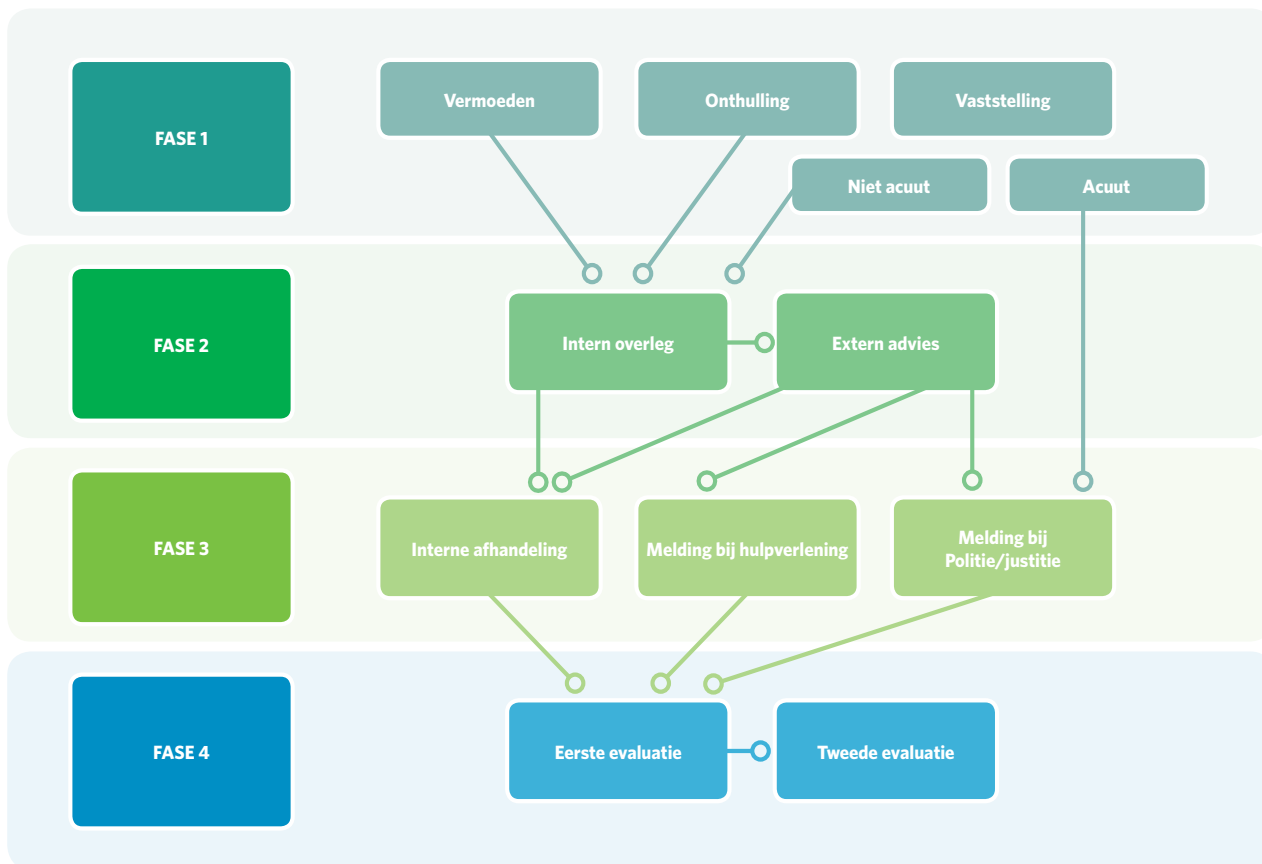
TIP

- Het is aan te raden om binnen een club zowel een mannelijke als vrouwelijke API aan te stellen.
- Probeer de API via verschillende kanalen bekend te maken en wees creatief! Bijvoorbeeld op de achterkant van een lidkaart, op de website, op de Facebookpagina, voorstellen op een jaarlijks clubfeest...
- Voorzie verschillende mogelijkheden om de API te bereiken. Bijvoorbeeld via GSM (sms of telefoneren), e-mail, face to face ...

Reactieplan

Dit plan beschrijft de stappen die een API, bestuurder of een andere clubmedewerker kan zetten bij een vermoeden, onthulling of vaststelling van seksueel grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van jonge sporters. Het is van groot belang voor de jonge sporter en de sportclub dat dan de juiste stappen worden gezet. Ook bij licht grensoverschrijdend gedrag kan dit plan een houvast bieden. We raden aan om vanaf een gele vlag (zie 4. Vlaggensysteem) het reactieplan op te starten. Het reactieplan omvat vier fases:

- **Eerste fase:** Het vermoeden, de onthulling of de vaststelling
- **Tweede fase:** Overleg en advies (intern / extern)
- **Derde fase:** Interne afhandeling en/of melding bij hulpverlening of politie / justitie
- **Vierde fase:** Opvolging en evaluatie

1. *Eerste fase: het vermoeden, de onthulling of de vaststelling*

De eerste fase is die waarin het vermoeden, de onthulling of de vaststelling is bekend geraakt bij de API of een andere clubmedewerker. In deze fase staan **veiligheid, ondersteuning en informatie-verzameling centraal**.

Hieronder staan **verantwoordelijkheden van de ontvanger** van de boodschap. Het is belangrijk dat elke persoon met een begeleidende of verantwoordelijke functie binnen de club deze verantwoordelijkheden kent. Als ontvanger moet je altijd inschatten hoe ernstig en hoe dringend de situatie is. Het is aan te raden een (kort) schriftelijk **verslag** bij te houden van elke stap die je zet en zo snel mogelijk de aanspreekpersoon integriteit (of, als dat niet snel kan, een bestuurslid) op de hoogte te brengen.

Bij een vermoeden van seksueel grensoverschrijdend gedrag

Een begeleider kan een **vermoeden** hebben dat zich binnen of buiten de sportorganisatie een situatie van seksueel grensoverschrijdend gedrag voordoet waarbij een (jonge) sporter of een clubmedewerker is betrokken.

- Orde brengen in de **signalen** die het vermoeden hebben opgewekt (wat merk ik, sedert wanneer, enz.).
- De **veiligheid** proberen te garanderen (bv. komen de betrokken personen op korte termijn nog met elkaar in contact?).
- Je **vermoeden bespreken** met de aanspreekpersoon integriteit of een andere verantwoordelijke.

Bij een onthulling van seksueel grensoverschrijdend gedrag

Een slachtoffer, een getuige, een andere begeleider of een persoon van buiten de organisatie kan een situatie van (vermoedelijk) seksueel misbruik bij een begeleider **onthullen**.

- Actief **luisteren** naar de onthuller, zonder te veroordelen of zaken te suggereren.
- Geen beloftes doen over geheimhouding of andere dingen die je niet kan realiseren.
- De onthuller **informer** over de stappen die je zal zetten.
- Zo veel mogelijk de **veiligheid** garanderen (bv. komen de betrokken personen op korte termijn nog met elkaar in contact?).
- Een eerste inschatting maken van de **ernst van de feiten** (het Vlaggensysteem (4) kan je hierbij helpen).
- De **onthulling bespreken** met de aanspreekpersoon integriteit of een andere verantwoordelijke.

Bij een vaststelling van seksueel grensoverschrijdend gedrag

Een begeleider kan een **vaststelling** doen van seksueel misbruik door getuige te zijn van het misbruik of door een situatie aan te treffen die op seksueel misbruik wijst. Het is belangrijk eerst een inschatting van de situatie te maken.

- Zo veel mogelijk de **veiligheid** garanderen: proberen ervoor te zorgen dat het seksueel misbruik stopt of zich niet meer kan herhalen, de hulp inroepen van de API, een bestuurslid of een andere begeleider.
- In acute gevallen (vb. een verkrachting heeft net plaatsgevonden) of situaties die bedreigend blijven, roep je **politie en medische bijstand** (112) voor het slachtoffer op. Voor een politieonderzoek is het belangrijk dat de plaats van een mogelijk misdrijf onaangeroerd blijft en dat het slachtoffer snel een medisch onderzoek krijgt.
- In dergelijke acute gevallen moeten ook de **ouders** van het slachtoffer zo snel mogelijk ingelicht worden over de feiten van de vaststelling.
- Het slachtoffer zoveel mogelijk **ondersteunen** en begeleiden (emotionele ondersteuning, eventueel meegaan voor medische tussenkomst...).
- De betrokkenen **informer** over de stappen die je zal nemen (vb. melding aan de aanspreekpersoon integriteit of een andere verantwoordelijke).

Lees ook **bijlage C** over discretieplicht en meldingsplicht.

2. Tweede fase: overleg en advies (intern / extern)

De tweede fase is het voeren van een intern overleg, alsook het advies dat je eventueel kan vragen bij externe diensten. Probeer in de sportclub te stimuleren dat een begeleider na een vermoeden, onthulling of vaststelling zo snel mogelijk contact opneemt met de API of een bestuurslid. Mocht er nog geen API benoemd zijn en je kunt de zaak niet meteen bespreken met een bestuurslid, praat er dan over met iemand die je vertrouwt en dit samen met jou verder kan oppakken.

Intern overleg

Let op! De reikwijdte van het intern overleg zal sterk verschillen naargelang de ernst van de situatie en naargelang het gaat om seksueel misbruik binnen of buiten de sportclub.

Taken van de aanspreekpersoon integriteit (of een leidinggevende):

- Inschatten van de **ernst van de feiten**. Als de API de feiten ernstig genoeg vindt, moet de procedure worden voortgezet. (Situatie analyseren met behulp van het Vlaggensysteem)
- **Veiligheidsmaatregelen** inschakelen of versterken.
- Volgens de afspraken binnen je sportorganisatie andere verantwoordelijken of het bestuur op de hoogte brengen.
- **Interne communicatie** aanbieden tussen het bestuur en de trainers/begeleiders, zonder dat de begeleiders van de details van een zaak op de hoogte worden gebracht.
- Een **schriftelijk verslag** van elke vergadering, beslissing en actie bewaren in een centraal dossier, om te voorkomen dat er misverstanden ontstaan of acties niet worden uitgevoerd.
- Indien de ernst van de situatie het vereist, een **noodteam** samenroepen. Oordelen in welke mate bij het noodteam een extern expert aanwezig moet zijn.

Samenstelling noodteam

Het noodteam bestaat uit verschillende personen die zowel van binnen of buiten de organisatie kunnen komen (vb. de voorzitter, een bestuurslid, een ouder, de API, een coach, een vertegenwoordiger van de federatie, een extern expert...). Zorg bij voorkeur voor een evenwichtige vertegenwoordiging van mannen en vrouwen.

N°	Naam	Functie	Contactgegevens (gsm/mail)
1		API	
2			
3			
4			
...			

Het is goed om vooraf te bespreken wie in het noodteam zit, los van een specifiek geval. Bij een vermoeden, onthulling of vaststelling van seksueel grensoverschrijdend gedrag, kan de samenstelling van het noodteam nog licht wijzigen naargelang van de situatie en de betrokkenen. Wanneer de situatie betrekking heeft op een van de leden van het noodteam, wordt deze persoon uiteraard niet betrokken.

Taken van het noodteam

- Beslissen welke **verdere acties** zullen worden ondernomen (en door wie) ten aanzien van het slachtoffer en de pleger: gesprekken met de betrokkenen, verdere beschermingsmaatregelen, enz. Het is belangrijk een open communicatie te houden met het slachtoffer en de pleger. Let wel, het doel van de gesprekken met slachtoffer of pleger is nooit de waarheidsvinding: dat is de rol van de politie. Zeker als het een zaak is voor het gerecht, is het niet aangewezen met het slachtoffer of de pleger gesprekken te voeren over de gebeurde feiten. Ook (mogelijke) getuigen ondervragen, laat je over aan professionele hulpverleners.
- Beslissen of, wanneer en hoe contact zal worden opgenomen met **derden** (ouders, familie, externe adviseurs, administratieve diensten van de verantwoordelijke overheden).
- Een **woordvoerder** aanwijzen om eventuele vragen van de media te beantwoorden. Seksueel misbruik kan veel media-aandacht krijgen. Daarom moet één contactpersoon worden gekozen die heldere informatie verstrekt als ernaar wordt gevraagd. Het is beter een beetje informatie te geven, dan helemaal geen. Het delen van informatie gebeurt uiteraard met respect voor de privacy van de betrokkenen en met vermoeden van onschuld van de pleger.

Extern advies

.....

De sportorganisatie kan advies vragen aan gespecialiseerde hulpverleningsdiensten. Dat advies kan gaan over stappen die moeten worden gezet, communicatie met betrokkenen, de ernst van de feiten, enz. Als je advies wil over een situatie van seksueel misbruik, kan je terecht bij De Vlaamse Hulplijn voor **Misbruik, Geweld en Kindermishandeling** (1712) en bij **Child Focus** (116000). Ook de huisarts van een slachtoffer of de sportarts van je sportclub kan een goed aanspreekpunt zijn. Meer informatie en contactgegevens vind je in de wegwijzer (1).

3. Derde fase: interne afhandeling en/of melding bij hulpverlening of politie/justitie

Naargelang van de ernst van de situatie en extern advies, kan in een derde fase het noodteam beslissen dat een vermoeden, onthulling of vaststelling:

- intern verder wordt afgehandeld en/of;
- gemeld wordt binnen de hulpverlening en/of;
- gemeld wordt bij politie of justitie.

Interne afhandeling

.....

- **Voor elk van de betrokkenen** - Beslissen welke maatregelen zullen worden getroffen ten aanzien van de pleger (sanctie, schorsing...) en het slachtoffer (hulpverlening, veiligheidsmaatverdelingen...).
- **Tussen de betrokkenen** - Als de dader én het slachtoffer dat willen, kan er tussen beide bemiddeld worden.
- **Voor de club** - Welke informatie en ondersteuning krijgen de andere begeleiders, jonge sporters en hun ouders.
- Verder **communiceren met de familie** van de betrokkenen om hen op de hoogte te brengen van de situatie, steun te verlenen, de verdere acties uit te leggen, en te informeren over hun rechten en mogelijkheden.

Melding bij de hulpverlening

Met een vraag naar hulpverlening of advies over een situatie van seksueel misbruik (zowel voor een slachtoffer als voor een pleger) kan je terecht bij de Hulplijn 'Misbruik, Geweld en Kindermishandeling' (1712) of bij de huisarts. Meer informatie vind je terug in het instrument 'wegwijzer' (1).

Melding bij politie en justitie

Een geval van seksueel misbruik kan worden aangegeven bij de politie. Het is belangrijk zich via de Hulplijn 1712 of bij het eerste contact met de politie goed te informeren over de mogelijkheden, het verloop en de gevolgen van een gerechtelijke procedure. In het instrument 'wegwijzer' (1) vind je meer informatie over politie en justitie.

4. Vierde fase: opvolging en evaluatie

De laatste fase van het reactieplan is de opvolging van de stappen die werden gezet bij het vermoeden, de onthulling of vaststelling. Die opvolging gebeurt na elk incident en wordt bij voorkeur een aantal maanden later herhaald. Het is belangrijk dat na elk incident een evaluatie wordt gemaakt van de manier waarop werd gereageerd.

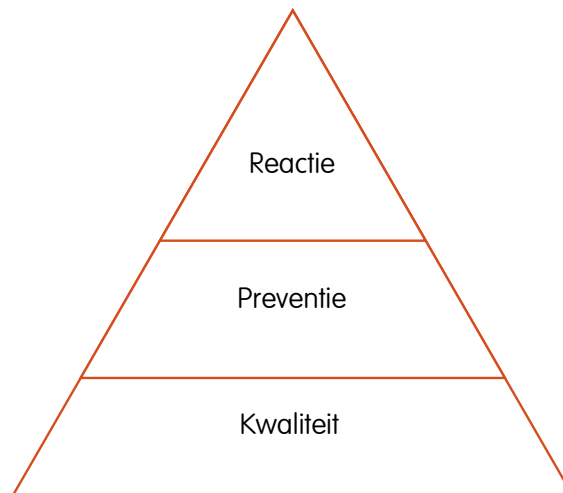
Door de stappen grondig te evalueren kan het reactieplan niet alleen een houvast bieden om met een incident om te gaan, maar ook een aanzet zijn om preventieve maatregelen te nemen en nieuwe incidenten te voorkomen.

Actieplan voor een beleid

Voor clubs die rond lichamelijke en seksuele integriteit een beleid willen voeren, geven we hier aan welke stappen ze kunnen zetten om een actieplan over dit thema te maken. Wil je zelf een stap toevoegen of breder invullen, dan kan dat natuurlijk. Aan de hand van het actieplan kun je een beleid voeren i.v.m. kwaliteit, preventie en reactie.

De piramide toont aan dat een kwaliteitsbeleid het fundament van een (ethisch) beleid vormt. Het preventie- en reactiebeleid bouwen hierop verder met als doel een geïntegreerde en duurzame aanpak op te bouwen. De zes voorgaande beleidsinitiatieven zijn een goede mix van die drie niveaus en worden in dit actieplan op een efficiënte manier samengebracht.

TIP

Heb je al een beleidsplan in je club? Maak dan geen apart deel van dit thema maar integreer de acties rond dit thema in het totaalbeleid van je club!

Stap 1 Draagvlak

- Maak een lijst van groepen mensen in je club die betrokken kunnen worden bij dit thema. Denk aan bestuurders, trainers, scheidsrechters, vrijwilligers, sporters, ouders, sportarts, federatie, sponsors...
- Ga per groep na wie wil meewerken aan de ontwikkeling van het beleid.

TIP Om te vermijden dat een beleid dode letter blijft, is het belangrijk dat je van bij het begin mensen uit verschillende groepen van je club bij het project betrekt.

TIP Misschien ziet niet iedereen meteen het nut in van een beleid rond lichamelijke en seksuele integriteit. Dat is niet erg. Start met enkele mensen die het project wél steunen en probeer stap voor stap draagvlak te creëren.

Stap 2 Proces opstarten

- Benoem een coördinator (bv. verantwoordelijke voor ethiek, jeugdsportcoördinator of API)
- Stel de stappen die je wil zetten voor aan het clubbestuur, geef aan wie wat doet, wat het tijdsplan is en of er geld nodig is (bv. voor drank tijdens een vergadering.)
- Stel een werkgroep samen (met de geïnteresseerde betrokkenen uit stap 1) en spreek af wanneer je het actieplan komt voorstellen aan het clubbestuur.

TIP

Bij het ontwikkelen van een beleid, kun je geconfronteerd worden met weerstand en twijfels. Laat je niet afschrikken. Probeer het positieve te zien en hou je aan de vooropgestelde timing.

Stap 3 Actieplan opstellen

- Werk aan de hand van het **werkblad** een actieplan uit.
- Doorloop de 13 **uitgangspunten** die op het werkblad staan. Bekijk met de werkgroep welke uitgangspunten relevant zijn voor je club en of ze goed verwoord zijn.
- Geef per uitgangspunt een of meer **acties** aan. Een actie is een manier om een doel te bereiken.
- Geef aan wanneer de actie klaar moet zijn.
- Ga na of je al acties onderneemt die nog niet in het actieplan staan. Als zo'n actie een van de uitgangspunten dient, neem ze dan op in het actieplan.

Werkblad actieplan

Dit werkblad (zie eerste kader hieronder) kan je helpen bij het uitwerken van een beleid. We hebben in het tweede kader hieronder zelf al 13 uitgangspunten ingevuld. Zo heb je wat houvast en wordt de kans groter dat je alle belangrijke aspecten bespreekt. Als je de uitgangspunten vertaalt in acties, heb je een actieplan voor een integraal kwaliteits-, preventie- en reactiebeleid om de lichamelijke en seksuele integriteit van de jonge sporters in je club optimaal te beschermen.

Uitgangspunten	Acties (geef per uitgangspunt één of meer acties aan. Splits dit eventueel op in hoofd- en deelacties)	Bestaande actie? Of nieuwe actie?	Tegen wanneer?	Jaarlijkse actie of éénmalig?
Dertien uitgangspunten

De **rode** tekst geeft fictieve voorbeelden hoe je de tabel kan invullen. Die kun je aanpassen zodat het eindresultaat een werkblad is op maat van jouw club. De **zwarte** tekst laat je het best staan.

Uitgangspunten	Acties (geef per uitgangspunt één of meer acties aan. Splits dit eventueel op in hoofd- en deelacties)
1. De sportclub toont een duidelijk engagement om het kwaliteitsbeleid, preventiebeleid en reactiebeleid rond lichamelijke en seksuele integriteit te verbeteren.	<ul style="list-style-type: none"> • De club werkt deze werkfiche uit en stuurt ze jaarlijks bij. • De club ondertekent de Panathlonverklaring en vestigt er jaarlijks de aandacht op bij de begeleiders en leden.
2. Jonge sporters voelen zich thuis in deze club en kunnen er goed sporten.	<ul style="list-style-type: none"> • De bestaande gedragscode wordt aangevuld met gedragsregels omtrent lichamelijke en seksuele integriteit. Elke bestuurder en begeleider tekent de gedragscode. • De club communiceert het feit dat lichamelijke en seksuele integriteit belangrijk is. De club communiceert wat ze op dat vlak doet (zie bijlage A).
3. Er is aandacht voor de lichamelijke en seksuele integriteit van de jonge sporter en voor veiligheid en gezondheid.	<ul style="list-style-type: none"> • Lichamelijke en seksuele integriteit en veiligheid en gezondheid worden een deel van de werking van de sportclub. Het thema wordt jaarlijks geagendeerd op de eerste bestuurs- en trainersvergadering van de club. • De club stelt een verantwoordelijke voor ethiek aan.
4. De privacy van jonge sporters wordt gerespecteerd.	<ul style="list-style-type: none"> • In de gedragscode voor trainers en begeleiders opnemen dat men niet zomaar de kleedkamer kan binnenlopen. • Aandacht voor aanwerving en begeleiding van (nieuwe) sportbegeleiders. • Afspreken met de uitbater van de sportzaal dat er altijd aparte kleedkamers voor jongens en meisjes moeten zijn.

<p>5. Jonge sporters wordt uitgelegd wat oké is en wat niet, met andere woorden: wat aanvaardbaar lichamelijk en seksueel gedrag is voor een bepaalde leeftijdscategorie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Begeleiders bespreken dit thema met hun sporters aan de hand van de gedragscode voor sporters, bij het begin van het seizoen (en bij incidenten). • De club bestelt het vlaggensysteem en bespreekt dit met de trainers.
<p>6. Vragen, wensen, problemen en verschillen in visies zijn bespreekbaar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Per groep wordt aan het begin van het seizoen een startvergadering (met ouders) georganiseerd. • De ploegbegeleider vraagt af en toe aan de ouders of ze ideeën of opmerkingen hebben.
<p>7. Ouders of familie worden geïnformeerd over het beleid en krijgen de kans ertoe bij te dragen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Op het jaarlijks clubfeest staat er een 'ideeën box' waar ouders of familie suggesties kunnen geven voor werking van de club. • De club communiceert het feit dat lichamelijke en seksuele integriteit belangrijk is. De club communiceert wat ze op dat vlak doet (zie bijlage A).
<p>8. Jonge sporters worden beschermd tegen seksuele ervaringen die niet met wederzijdse toestemming, vrijwillig of gelijkwaardig gebeuren, of die niet aangepast zijn aan de leeftijd of de context, of die zelfbeschadigend zijn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De club bestelt het vlaggensysteem en bespreekt dit met de trainers. • De bestaande gedragscode wordt aangevuld met gedragsregels omtrent lichamelijke en seksuele integriteit. • Elke bestuurder en begeleider tekent de gedragscode.

<p>9. Er is een preventiebeleid tegen uitsluiting en pesterijen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De bestaande gedragscode wordt aangevuld met gedragsregels omtrent lichamelijke en seksuele integriteit. • Elke jonge sporter tekent de gedragscode. • De gedragscode en het beleid van de club worden duidelijk gecommuniceerd. • Er is een API aangesteld.
<p>10. De weerbaarheid van jonge sporters tegenover mogelijke risicosituaties wordt bevorderd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Begeleiders bespreken dit thema met hun sporters aan de hand van de gedragscode voor sporters, bij het begin van het seizoen (en bij incidenten). • De club stelt een aanspreekpersoon integriteit aan en communiceert dit naar leden en ouders.
<p>11. Er is een aanspreekpersoon voor wie klachten heeft of hulp wil en bij wie jonge sporters gemakkelijk terecht kunnen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De club stelt een aanspreekpersoon integriteit aan en communiceert dit naar leden en ouders via verschillende kanalen. • De club kent de wegwijzer en het reactieplan.
<p>12. Jonge sporters kunnen rekenen op een zorgvuldige en objectieve behandeling van een klacht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De club stelt een aanspreekpersoon integriteit aan en communiceert dit naar leden en ouders. • De club kent de wegwijzer en het reactieplan.
<p>13. Er wordt correct gereageerd op incidenten met betrekking tot lichamelijke en seksuele integriteit.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De club stelt een aanspreekpersoon integriteit aan en communiceert dit naar leden en ouders. • De club kent de wegwijzer en het reactieplan. • De club neemt enkele clausules rond schorsing en uitsluiting op in het intern of huishoudelijk reglement en statuten.

Bijlage: voorbeeldteksten

Een voorbeeld van een bericht dat je in je clubbrochure of op je website kan gebruiken om ouders te informeren over je inspanningen in verband met lichamelijke en seksuele integriteit.

BELANGRIJK BERICHT VOOR DE OUDERS

Beste ouder,

Welkom in onze club '*naam van de club*', we zijn blij dat jouw kind bij ons sport. We vinden het belangrijk dat het hier graag is en zich goed in zijn vel voelt. Onze club moet een plaats zijn waar kinderen en jongeren veilig sporten en waar plezier gemaakt wordt.

En daar zorgen wij, de club en de ouders, samen voor. We willen dat zowel volwassenen als jongeren voor elkaar respect opbrengen en de grenzen van anderen aanvaarden. Daarom is er geen plaats voor pestgedrag, racisme, geweld of ongepast seksueel gedrag. Meld het ons als grenzen overschreden worden, zowel bij je eigen kind(eren) als bij anderen,

In de club is (*naam*) de aanspreekpersoon integriteit (API) voor iedereen die vragen of klachten heeft. (*Naam*) zal naar je verhaal luisteren en kan uitleg geven over wat er kan of moet gebeuren.

We verwachten dat ouders, net als de trainers en de bestuursleden van de club een voorbeeldrol opnemen en de kinderen op een positieve wijze ondersteunen en negatief gedrag achterwege laten. We rekenen er op dat jullie net als ons meewerken aan een toffe sportclub!

Een voorbeeld van een bericht dat je in je clubbrochure of op je website kan gebruiken om jongeren (vanaf ongeveer 10 jaar) te informeren.

BELANGRIJK BERICHT VOOR ALLE LEDEN VAN DE JEUGD

Beste sporter,

Welkom in onze club '**naam van de club**', we zijn blij dat je bij ons sport. We vinden het belangrijk dat je hier graag bent en je je goed in je vel voelt. Onze club moet een plaats zijn waar je veilig kan sporten, waar je plezier kan maken en waar jouw mening telt. We willen dat zowel volwassenen als jongeren voor elkaar respect opbrengen en de grenzen van anderen aanvaarden. Daarom is er geen plaats voor pestgedrag, racisme, geweld of ongepast seksueel gedrag.

Jij bepaalt waar jouw grens ligt. Jouw lichaam en gevoelens geven aan wat je normaal vindt of juist heel vreemd, wat je leuk vindt en wat niet. Misschien merk je wel dat iemand over die grens heen gaat en voel je dat iets niet klopt. Dat kan gaan van vervelende opmerkingen over je lichaam, intieme gesprekken die je niet wil, aanrakingen die niets met de sport te maken hebben, begluurd worden... Als dat gebeurt, praat er dan over, ook als het niet bij jezelf maar bij anderen gebeurt.

Vertel je het liever niet aan je trainer, begeleider of ouders? In de club kan je ook praten met (**naam**). Hij/zij is de aanspreekpersoon voor iedereen die vragen of klachten heeft in verband met ongepast seksueel gedrag. Hij/zij zal naar je verhaal luisteren en kan uitleg geven over wat er kan of moet gebeuren. Op hem/haar kan je vertrouwen!

Bijlage: wat is seksueel grensoverschrijdend gedrag?

Welk gedrag is oké? En welk gedrag niet?

In de sportclub kom je vaak, letterlijk, in aanraking met elkaars lichaam. Je doucht samen, je maakt tijdens een spel contact of een trainer helpt je om een oefening goed te kunnen uitvoeren.

Twijfel je of een bepaald gedrag wel oké is? Er bestaan zes criteria waarmee je lichamelijk of seksueel gedrag in een situatie goed kunt inschatten. Als een situatie aan alle zes de criteria voldoet, is ze oké. Als aan één of meer criteria niet wordt voldaan, is de situatie niet oké en moet er een gepaste reactie volgen. Alle criteria zijn dus belangrijk.

Hiernaast vind je de criteria. We raden je echter aan om het vlaggensysteem te bestellen en met de begeleiders in de sportclubs te bespreken. Als je twijfelt of een gedrag dat zich heeft voorgedaan wel oké is, neem je best contact op met een expert (zie 1. Wegwijzer).

Waar kan je het vlaggensysteem vinden?

www.sportmetgrenzen.be

Op deze website kan je het Vlaggensysteem bestellen of je inschrijven voor een bijscholing.

Zes criteria

Toestemming

Lichamelijk of seksueel gedrag is alleen oké als alle betrokkenen duidelijk akkoord gaan en zich er prettig bij voelen. Dat akkoord kan ook zonder woorden (impliciet) gebeuren.

Vrijwilligheid

Er mag bij lichamelijk of seksueel gedrag geen dwang of druk zijn.

Gelijkwaardigheid

Lichamelijk en seksueel gedrag is alleen oké tussen gelijkwaardige partners.

Context

De regels voor seksueel gedrag verschillen volgens de situatie. Gezond lichamelijk of seksueel gedrag is aangepast aan de context: de situatie of omstandigheden.

Ontwikkeling

Seksueel gedrag dat niet past bij een bepaalde leeftijd of ontwikkelingsfase is niet oké.

Zelfrespect

Kinderen en jongeren mogen zichzelf of de ander door wat ze doen of door een situatie geen schade berokkenen.

Bijlage: beroepsgeheim, discretieplicht en aangifteplicht binnen de sportclub

Wat doe je als begeleider in een sportorganisatie met informatie over (mogelijk) seksueel grensoverschrijdend gedrag? Dat hangt onder meer af van de situatie waarin die begeleider zelf zit. Is hij gebonden door het beroepsgeheim of zijn er andere regels van toepassing die bepalen of hij zulke informatie mag delen met andere personen of instanties?

Het beroepsgeheim geldt enkel voor personen die door hun beroep of functie geheimen vernemen omdat mensen genoodzaakt zijn zich tot hen te wenden. De beroeps categorieën die onder het beroepsgeheim vallen zijn onder meer artsen, apothekers en psychologen.

Bestuurders, trainers, begeleiders en andere medewerkers van een sportorganisatie hebben geen beroepsgeheim (enig voorbehoud: (sport)artsen vallen door de aard van hun functie uiteraard wel onder het beroepsgeheim). Ook de vrijwilliger die als aanspreekpersoon integriteit optreedt binnen de sportorganisatie is niet gebonden door beroepsgeheim. Er zijn wel andere regels van toepassing, waardoor ze toch vertrouwelijk moeten omgaan met bepaalde informatie.

Discretieplicht

De discretieplicht is een afspraak tussen de organisatie en de vrijwilliger of werknemer. Een medewerker is op basis van de vertrouwelijkheidsclausule in de vrijwilligers- of arbeidsovereenkomst gebonden door een discretieplicht. Dit betekent dat hij de informatie die hij krijgt via zijn activiteiten vertrouwelijk moet behandelen. Als hij de discretieplicht schendt, staat daar geen strafrechtelijke sanctie tegenover zoals bij het beroepsgeheim. Schending van de discretieplicht kan enkel aanleiding geven tot tucht-rechtelijke sancties (waarschuwing, schorsing, ontslag...). Daarnaast gaat de discretieplicht niet zover als het beroepsgeheim, aangezien geen geheimhouding tegenover oversten en/of collega's beloofd kan worden. Let wel: de discretieplicht geldt enkel ten aanzien van derden, maar kan niet ingeroepen worden tegenover gerechtelijke instanties.

Voorbeeld: een vrijwilliger van een sportclub komt naar aanleiding van zijn activiteiten te weten dat een trainer zich seksueel grensoverschrijdend heeft gedragen. In de vrijwilligersovereenkomst staat een vertrouwelijkheidsclausule. Door zijn discretieplicht moet de vrijwilliger deze informatie vertrouwelijk behandelen tegenover derden (andere sportclubs, pers...). Maar hij volgt uiteraard verder de stappen en procedures conform het reactieplan van de sportorganisatie. Hij kan advies vragen aan een expert. Als de vrijwilliger echter wordt opgeroepen om te getuigen tijdens een rechtszaak, dan geldt de discretieplicht niet en zal hij moeten melden wat hij weet.

Als sportorganisatie kun je het model Vrijwilligersovereenkomst van het Dynamo Project gebruiken. Dat model omvat standaardclausules zoals de vertrouwelijkheidsclausule (www.dynamoproject.be).

Beroepsgeheim

Artikel 4 van de Wet betreffende de rechten van vrijwilligers van 3 mei 2005 vermeldt dat ook vrijwilligers door hun organisatie moeten worden geïnformeerd dat ze onder het beroepsgeheim kunnen vallen. De organisatie die een beroep doet op de vrijwilliger moet deze informatie opnemen in de informatienota voor of vrijwilligersovereenkomst met de vrijwilliger. Binnen een sportorganisatie zullen de meeste personen echter niet onder het beroepsgeheim vallen, omdat sportorganisaties geen deel uitmaken van de hulpverleningssector (enig voorbehoud: (sport)artsen vallen door de aard van hun functie uiteraard wel onder het beroepsgeheim). Daarom kunnen specifieke regels over bijvoorbeeld discretieplicht aan de vrijwilligersovereenkomst toegevoegd worden.

Personen die wel gehouden zijn door het beroepsgeheim, hebben in bepaalde situaties het recht om dit beroepsgeheim te doorbreken. Enkele voorbeelden:

- Getuigenis in rechte;
- Algemene hulpverleningsplicht;
- Aangifterecht bij misbruik van minderjarigen of kwetsbaren;
- Noodtoestand.

Algemene hulpverleningsplicht

Artikel 422bis van het Strafwetboek beschrijft de algemene hulpverleningsplicht van elke burger. Wie aan die plicht verzaakt, kan veroordeeld worden voor schuldig verzuim.

Alle burgers, dus ook houders van het beroepsgeheim, zijn verplicht om hulp te bieden aan een medeburger in nood, indien:

- ze zelf hebben vastgesteld dat deze persoon in groot gevaar verkeert of deze toestand hen werd beschreven door degenen die hun hulp inroepen (tenzij ze, op grond van de omstandigheden waarin ze werden verzocht om te helpen, konden geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er gevaar aan verbonden was);
- ze kunnen helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen.

Men dient zelf hulp te verlenen of door tussenkomst van een derde hulp verschaffen (vb. een gespecialiseerde hulpverlener ter hulp roepen). Aangifte bij de gerechtelijke instanties is niet noodzakelijk. Bij een melding, onthulling of vaststelling van seksueel misbruik is het dus geen optie om niets te doen. Zelf hulp verlenen of melding doen bij 1712 is een plicht, het volgen van het reactieplan is daarbij ten zeerste aangeraden.

Aangifteplicht

Wanneer je getuige bent van een aanslag op de openbare veiligheid, iemands leven of iemands eigendom, moet je de politie melden waar het misdrijf heeft plaatsgevonden of waar de verdachte zich bevindt. Het gaat over het aangeven van ernstige misdrijven die je zelf hebt vastgesteld, zoals een bomaanslag, een gewapende overval of een steekpartij.

'Sport met grenzen: Beleidsinitiatieven - Aanpakken van lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport' is een brochure die sportorganisaties op weg helpt om op een laagdrempelige manier aan de slag te gaan met dit thema. Er worden zeven initiatieven uitgewerkt aan de hand van informatie, voorbeelden en praktische tips.

Om lichamelijk en seksueel gedrag in de sport beter in te schatten verwijzen we naar 'Sport met grenzen: Vlaggensysteem - Omgaan met lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport'. Het bestaat uit een handleiding en 30 steekkaarten waarop situaties afgebeeld staan die zich kunnen voordoen. Per steekkaart worden er linken gelegd met de zeven beleidsinitiatieven van deze brochure.

Vlaamse
overheid

Vlaamse
Trainersschool